د. مارف عومەر گوڵ:
ئەگەر ئێمە نەتوانین ئەنفال بەدۆکۆمێنت بکەین ئەوا بەرپرسیار دەبین بەرامبەر بە مێژوو

چاوپێکەوتن: عەرعەر

لەدوو دادگایی باوەڕپێکراودا ئەنفال و هەڵەبجە وەکو جینۆساید دانی یاسایی پێدا نراوەو لەگەڵ ئەوەشدا چەندین کۆمپانیاو دەوڵەوتی بیانی ناویان لەو دادگایانەدا هێنراوە، بۆ زانینی گرنگی ئەم سەلماندنەو ئەرکی کورد خۆی لە بەجیهان ناساندنی دۆزی جینۆسایدی و کارکردن بۆ ئەوەی دۆسیەکانی تری لەناوبردن و سرینەوەی کورد بچێتە دادگاو بەزانستیکردنی جینۆسایدی کورد لەناوەندە زانستیەکاندا ئەم چاوپێکەوتنەمان لەگەڵ دکتۆر مارف عومەر گوڵ سازکرد کرد.

عەرعەر: لە کتێبەکاندا ئەوەت سەلماندووە ئەنفال و هەڵە بجە بەشێکە لە جینۆسایدی گەلی کورد، لەگەڵ ئەوەشدا داگای باڵای تاوانەکان لە عێراق ئەنفالی وەکو جینۆساید سەلماند، ئایا کورد گرنگی بەم باسە داوە هێندەی قورسایی کارەساتەکان و گرنگی سەلماندنەکان؟

د.مارف عومەر گوڵ: بەڵی من رام وایە لە پێش ئەنفالیشدا ئەو تاوانانەی دەکران ئەو تاوانانەی کەلە کورد دەکران جینۆساید بوون بەڵام شێوازی ئەنجامدانی هێرشەکانی ئەنفال و قەبارەی تاوانەکان هێندە گەورەو ترسناك بوون هێندە بەربڵاو و گشتی بوون دەتوانین پێی بڵێن لوتکەی تاوانەکانی رژێمی بەعس لە دژی کورد، بۆیە من وای ناو دەنێم سیاسەتی جینۆساید لە عێراقدا دژی کورد کە تاوانی جینۆسایدی لێکەوتەوە، دەربارەی ئەوەی کە دادگاری باڵای تاوانەکان لە عێراق ئەنفالی وەکو جینۆساید ناساند ئەمە بۆ خۆی سەرکەوتن بوو بۆ کوردو بڕیارێکی گرنگیش بوو لە مێژووی عێراق بە گشتی و مێژووی کورد بە تایبەتی، هەروەها بۆ دنیاش گرینگ بوو چونکە بە یاسای ناوخۆیی هەر ئەو وڵاتەی کە تاوانەکەی تێدا ئەنجامدراوە سەلمێندرا، بەڵام بۆ ئەوەی کە ئەو دادگایە تەنها باسی لە ئەنفال کردووە ئەوە لەبەر ئەوەیە تەنها کەیسی ئەنفال

لەبەر دەستدا بووە هیچ کەیسێکی پێشووتری نەخراوەتە بەردەست چونکە شێوازی بەرنامە ڕێژکراوی تاوانەکانی ئەنفالەکان هێندە ریزبەندو بەیەکەوە گرێدراوە سەلماندی لەرووی یاساییەوە لەبارتر و گونجاوترە، گرنگ ئەوە بوو ئەو بڕیارە دەرچوو لەراستیدا بۆ ئەوەی کە ئایا کورد هێندەی قەبارەی کارەساتەکان گرنگی بەو مەسەلەیەداوە دەتوانین بڵێن نەخێر بەڵام هۆکاری خۆی هەیە لە سەر ئاستی ناوخۆی وڵات و لەسەر ئاستی نێو دەوڵەتی و هەروەها لەسەر ئاستی کورد خۆی.

عەرعەر: پاش تێپەڕبوونی ٢٠ساڵ و لەسەر ئاستی جیهانی و بەشێوەیەکی بەربڵاو جینۆسایدی گەلی کورد نەناسێنراوە، پێویستە چی بکرێت بۆ بە جیهانی کردنی جینۆسایدی گەلی کورد، گرنگی بە جیهانی ناساندنی جینۆساید چیە؟

د.مارف عومەر گوڵ: دەتواندرێت گەلێك كاری گرنگ ئەنجام بدرێت لە دونیادا بۆ ناساندنی جینۆسایدی کورد، تاکو ئێستا چەند هەوڵێك لەناوخۆو دەرەوەی وڵات دراوە، بەڵام ئەو هەوڵانە سەرەتای کارەکەن، بۆیە ئێستا ئیتر کاتی ئەوە هاتووە لەسەر ئاستی جیهانی و لەوڵاتانو لەپەرلەمانەکانی وڵاتانو لەمیدیای وڵاتانداو لەرێکخراوە گرنگ و بایەخدارەکاندا کاربکرێت تاکو بەحکومەتەکانی وڵاتانو بەرێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانیش بسەلمیندرێت کەتاوانی جینۆساید لەعێراقدا بەرامبەر بەکورد ئەنجام دراوە، بەتایبەتی دوو بڕیاری دادگا پاڵپشتی یاسایی ئەو هەوڵەن، یەکەمیان بریاری دادگای شاری لاهای کە حکومی زیندانی کردنی (فرانس ڤان ئانرات)ی دەرکرد کە ئەو کەسەی کمیاییو کەرەستاکانی کیمیاوی بەعێراقو لەکمیابارانکردنی کورد بەکار هاتوون، دووەم بڕیاریش بریار دادگای باڵای تاوانەکان لە عێراقدا بوو، ئەم دوو بڕیارە گرنگی زۆریان هەیە لەگەڵ سەرجەم ئەو بەڵگە نامانەدا کە لەرێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و رێکخراوەکانی تری مافی مرۆڤ لە جیهان دا بڵاو کراونەتەوە، بەشێکی دیارن لەبەڵگەی جینۆساید دژی کورد.

زۆر گرنگە لەجیهاندا بڕیار لەسەر ئەوە بدرێت کە کورد جینۆساید کراوە چونکە مەسەلەی کورد لەسەر ئاستێکی جیهانی سەیر دەکرێتو وەکو یەکێك لە میللەتە غەدرلێکراوەکانی مێژووش تۆمار دەکریٚ، کەئەمەش دەبێتە زەمینەی یاساییو سیاسیو دیبلۆماسی لەچارەسەری داهاتووی مەسەلەی کورددا، نەك تەنها لەئێراقدا بەڵکو لە بەشەکانی تری کوردستانیشدا. دیارە ئەو چارەسەرکردنە هەمەلایەنەیە، چ وەك

قەرەبووکردنەوە یان وەك بەرنامەی پێشخستن و پەرەپێدان یان وەك دیاری کردنی چارەنووسی کورد و بەدەستهێنای پشتگیریەکی نێو دەوڵەتی بۆ ئێستا و داهاتوش.

عەرعەر: سیاسەت و سیاسەتمەدارانی کوردستان تاچەند درکیان بە گەورەیی و گرنگی کارەساتەکە کردووە؟ ئایە توانراوە جینۆسایدی گەلی کورد بۆ ئاسایشی نیشتمانی کوردستان بە کار بهێندرێت بەڕای ئێوە چی بکرێت لەو بارەیەوە؟

د.مارف عومەر گوڵ: بەراستی زۆر گرنگە ئێمە خۆمان وەکو کورد مەترسی تاوانی جینۆساید بە هەند وەربگرن، چونکە ئەو پێزانینە ئەرکێکی ترمان بۆ دروست دەکات، ئەویش بۆ ئاسایشی نیشتمانی کوردستانو بۆ سەر جەم داهاتوومان بایەخی زۆری هەیە هەم بۆ پشتگیری نێودەوڵەتیو هەم بۆ نەوەکانی داهاتووی خۆمانو مرۆڤایەتی، کە ئێمە دەبینە یەکێك لەدەرسەکانی مێژوو. دەشتوانرێت زۆر کاری گرنگ بکرێت بەتایبەتی لەم سەردەمەدا کە هەلومەرجی لەبار بۆ کورد دروست بووە لە ناوخۆ و لە دەرەوەش لەسەر ئاستێکی جیهانی.

عەرعەر: ئەنفال و جینۆسایدی گەلی کورد هێشتا نەبوەتە بابەتێکی زانستی لە ناوەندە زانستیەکاندا، پێویستە چی بکرێت بۆ ئەوەی جینۆسایدی گەلی کورد لە زانکۆ و پەیمانگاکاندا ببێت بە بابەتێکی زانستی و کادری ئەکادیمی لەو بوارەدا دروست ببێت؟

د.مارف عومەر گوڵ: پێویستە مێژووی جینۆساید بە گشتی بخوێنرێت، لە جیهاندا ئەو شێوازانەی جینۆساید چی بوونە کە ئەنجام دراون لە دژی مرۆڤایەتی، ئەو شوێن و وڵاتانە کوێن؟ بەراورد لە نێوان تاوانەکاندا، شێوازی ئەنجامدانی تاوانەکان لە دژی کورد و لە دژی گروپ و لایەنەکانی تری دنیا چۆن بوونە؟ خاڵی لەیەکچوون و جیاوازیان چی بووە؟ هەروەها پەرەپێدانی چەمك و جۆر و شێوازەکانی جینۆساید لە دنیادا بۆ ئەوەی بە حوکمی ئەو تاوانانەی کە ئەنجامدراون لێکۆڵینەوە و مانا و شیکردنەوەی تازە پەیدا بن بۆ بابەتەکە.

بە راستی ئەمە کارێکی گرنگ و گەورەیە کە ئیشکردنێکی بەردەوامی دەوێت لەسەر چەند ئاستێکی جیاواز و جیاجیادا.

عەرعەر: بۆچی هێشتا کورد نەیتوانیوە ناوەندێکی زانیاری تۆکمە لەدۆکۆمێنتکردنی بەسەرهاتی ئەنفالکراوەکان و رزگاربووەکانی ئەو پەلامارە دروست بکات، کە بۆ رەوایەتیدانی جینۆسایدی کورد لە داهاتوودا پێویستە؟ پێویستە چی بکرێت بۆ ئەم کارە و گرنگیەکەی لە چیدایە؟

د.مارف عومەر گولْ: کورد نەیتوانیوە، بەلاّم ئەگەر کار بکات لەمەودوا دەتوانێت، ئێستا کاتێکی زۆر لەبارو گونجاوەو دەرگاکراوەیە بۆ ئەو کارە، ئەگەر ئێمە نەتوانین ئەنفال بە دۆکۆمێنت بکەین ئەوا بەرپرسیار دەبین بەرامبەر بە مێژوو.

عەرعەر: بەشێك لە دەوڵەت و کۆمپانیا بیانییەکان هاوکاری بەعس و دەوڵەتی عێراق بوون لە جینوسایدکردنی گەلی کورددا، ئایا کورد چۆن ئەتوانێت بیانداتە دادگاو سودی مادیو مەعنەوییان بۆ گەلی کورد هەبێت؟

د.مارف عومەر گولْ: ڕاستە ژمارەیەك کۆمپانیا بەشدارن لەتاوانەکانی بەعسدا دژی گەلی کورد، هەروەها دەوڵەتیش هەن بەجۆرێك لەجۆرەکان بەشدارن، بەلاّم بۆ ڕیسواکردنو دادگایی کردنیان کاری زۆر و هەڵی بەردەوامی ئەوێت، ڕەنگە ئاسانتر بێت کۆمپانیاکان ڕیسوابکرێنو بدرێنە دادگا، خۆش بەختانە ئێستا قسە لەسەر ئەم لایەنەدەکرێت، پێویستە کورد خۆی فشار بخاتە سەر عێراق بۆ ئەوەی عێراق بتوانێت وەکو دەوڵەتێك لەسەر ئاستێکی جیهانیو نێودەوڵەتی کار بکات، بەتایبەتیش ئێستا کورد بەشێکی گرنگە لە دەسەلاّتی ڕەسمی و یاسایی دەوڵەتی عێراق.

عەرعەر: هەندێك دۆسیەی وەكو هەڵەبجە و تەعریبو ڕاگواستنو ڕەشەکوژی لە ڕاپەڕیندا سەرانی حیزبی بەعسی لە سەر نەدراوەتە دادگاو دادگا وەکو جینۆساید نەیسەلماندوە، بەڕای ئێوە ئەو ڕێگایانە چین بۆ گرتنە بەری ئەم کارە؟

د.مارف عومەر گولْ: لەدوای پرۆسەی ئەنفال چەند دۆسیەیەکی تر ماون کە کاریان لەسەر کراوە بۆ دادگای بالاّی تاوانەکان لە عێراقدا، وەکو دۆسیەی بەرزانیەکان و دۆسیەی کیمابارانی هەڵەبجە، لە داهاتووشدا ئەو دادگایی کردنانەش ئەنجام دەدرێن. ئەتوانرێت کار بکرێت بۆ دۆسیەکانی تر و ڕێگا بۆ ئەمانەش زۆرە.